

MILLIY QADRIYATLARIMIZ VA ULARNI SAQLASHDA MAHALLA FUQAROLAR YIG'INLARINING AHAMIYATI

Karimova Halima Qobiljon qizi
Namangan Davlat Universiteti
Jahon tillari fakulteti 3-kurs

Annotatsiya. Xalqimizning madaniy-ma'naviy boyliklari va milliy qadriyatlarini to'la, oqilona egallash va rivojlantirish hozirgi avlodning vazifasidir. Gap o'tmish madaniy-ma'naviy boyliklariga ega bo'lishdagina emas, balki uni chuqur egallab, yangi yuksak bosqichga ko'tara bilishdadir. Mazkur maqolada milliy qadriyatlarimiz va ularni saqlashda mahalla fuqarolar yig'inlarining ahamiyati haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: kasb-hunar madaniyati, barkamol avlod, odob-axloq qoidalari, hozirgi va kelajak avlodlar,

Sharq xalqlarining bir necha ming yillar mobaynida yaratgan shunday bebaho odob-axloq qoidalari, jahonga ko'z-ko'z qilsa arziydigan qadriyatlari borki, ularni unutish o'tgan ajdodlar xotirasi oldidagina emas, hozirgi va kelajak avlodlar nasl-nasablarimiz oldida ham kechirib bo'lmaydigan eng katta gunohi azimdir.

Hozirgi davrda mamlakatimizda tarbiyaviy ishlarning mazmuni barkamol avlodni shakllantirishga qaratilgan. Respublikada sog'lom va barkamol avlodni tarbiyalash, yosh avlodni XXI asr talablariga to'liq javob beradigan har tamonlama rivojlangan shaxslar etib voyaga yetkazish uchun zarur shart-sharoitlar va imkoniyatlar yaratilgan. Bu boradagi ishlarni aniq, maqsadli amalga oshirish uchun davlat ahamiyatiga molik hujjatlar, dasturlar va rejalar ishlab chiqilgan. Birgina - Ta'lim to'g'risidagi Qonunning qabul qilinishi yuksak umumiy va kasb-hunar madaniyatiga, istiqbolli vazifalarni hal etishga qodir barkamol avlodni tarbiyalashga yo'naltirilganligini keltirish kifoya.

Tarbiya - yosh avlodni har tamonlama voyaga yetkazish, unda ijtimoiy ong va xulq-atvorni tarkib toptirishga yo'naltirilgan faoliyat bo'lib, shaxsni aqliy, jismoniy, axloqiy, ma'naviy sifatlarini shakllantirishga qaratilgan bo'lib, insonning jamiyatda yashashini ta'minlash uchun zarur bo'lgan xususiyatlarini tarkib toptirishning jarayonlaridir. Tarbiya shaxsni tarkib toptirishga qaratilgan bo'lib, shaxs va jamiyatning mavjudligini ta'minlaydigan qadriyatlar asosida rivojlanadi.

O'zbek oilalarida o'tadigan bironta ham marosim, to'y-tomosh, hashar keksalarning maslahatisiz va ishtirokisiz o'tmaydi. Keksalarning turmush tajribalari, bilim - boyliklari, bosib o'tgan yo'llari, yo'l-yo'riqlari, maslahatlari, saboqlari - yoshlar uchun eng katta boylik, bitmas-tuganmas xazinalar konidir. Keksasi, qarisi bo'lgan xonadonda fayz-baraka bo'ladi, degan mazmunda aytilgan qanchadan-qancha matallar, maqollar, afsonayu rivoyatlarimiz borligini ham aytib o'tish mumkin.

O'zbek xalqining eng qadimiy davrlardan boshlab hozirga qadar davom etib kelayotgan, o'z ahamiyatini hech qachon yo'qotmaydigan ajoyib qadriyatlaridan

yana biri ota-onani yuksak darajada e'zozlash, izzat-ikromi, hurmatini joyiga qo'yishdan iboratdir. Farzand uchun dunyoda ota-onadan ko'ra mehribon, aziz va mo'tabar zot yo'q. Ota-ona farzandning suyanchig'i, bitmas-tuganmas boyligidir. Hech ikkilanmasdan shuni aytish kerakki, ota-ona farzand uchun hech narsani ayamaydi. Ularning tabiat ato etgan buyukliklari ham ana shunda. O'zbek xalqi odob-axloq qoidasi bo'yicha, keksalarning, ota-onaning oldidan salom bermasdan o'tish gunoh hisoblangan.

Shunday ekan, ota-onani qadrlash, ularning beminnat xizmatini unutmazlik, duolarini olish - bolalarning farzandlik burchi. Bu milliy qadriyatlarimizning eng muhim talabalaridan biridir. Buyuk bobolarimiz aytganidek, ota-ona uchun xizmat qilmoq farzandlar uchun majburiyatdir: " Ota-ona ikkisiga xizmatni birdek qil, xizmatning qancha ortiq bo'lsa ham kam deb bil. Otang oldida boshingni fido qilib, onang boshi uchun butun jismingni sadaqa qilsang arziydi! Ikki dunyong obod bo'lishini istasang, shu ikki odamning roziligini ol! Tunu kuningga nur berib turgan-birisini oy deb bil, ikkinchisini quyosh. Ularning so'zlaridan tashqari bir narsa yozma, ular chizgan chiziqdan tashqariga bir qadam ham bosma. Hamma xizmatni sen odob bilan bajar, "adab" so'zidagi "dol" kabi qomatingni ham qil".

keyingi paytlarda keksalarni, ota-onalarni hurmat qilish zarurligi haqidagi milliy qadriyatlarimiz biroz xira torta boshlagandek tuyuladi. Ba'zi yoshlarda kattalarni hurmat qilish, ularning gapiga quloq solish singari yuksak ma'naviy fazilatlar yo'qolib ketayotgandek. Ehtimol, boshqa millat vakillari bunga unchalik e'tibor berishmas, lekin biz o'zbeklar buni his qilmay ilojimiz yo'q. Keksalar uchun ajratilgan "Qariyalar uylari"da farzandlari tirik ota-onalar yashayotganligi achinarli holdir. Goh-gohida bo'lsa-da, o'z ota-onasiga qo'l ko'targan, undan ham og'irroq jinoyat sodir etgan farzandlar haqida matbuot sahifalarida o'qib, o'ylanib qolasan kishi. Bu - oddiy bir nuqson emas, balki inson uchun ma'naviy tubanlik, bag'ritoshlik, ko'rnamaklikdir, ajdodlarimiz o'gitlarini nazar-pisand qilmaslik, oyoq osti qilishdir. Bunday holatlarni ko'rib, milliy, axloqiy qadriyatlarimizga, o'zbek xalqining sha'niga dog' tushiradigan bunday yaramas hodisalar qaerdan kelib chiqdi, ularning asosiy sababi, ildizi nimadan iborat, degan savol har bir ma'naviyatli insonni o'ylantirishi tabiiy. SHuni aniq aytish kerakki, taraqqiyotning muayyan bosqichida, sobiq Ittifoq davrida ayrim yoshlar o'zbek xalqining milliy qadriyatlarini chuqur o'rganish, tahlil etish, mohiyatini to'la anglab yetishdan butkul mahrum bo'lib qoldilar. Ajdod-avlodlarimizning o'gitlari, pand-nasihatlari, eng ajoyib an'analarimiz, milliy qadriyatlarimiz tinmay targ'ib-tashviqot qilinishi, odamlar ongi va turmushiga singdirilishi o'rniga nuqul qoralandi, yomon otliq qilindi, bid'at, xurofot, deb baholandi. Milliy qadriyatlarimizning serma'no, serhikmat g'oyalarini o'zida jo qilgan va targ'ib-tashviq qiladigan o'zbek xalq rivoyatlari, ertaklari, dostonlari, maqol va matallari, aruz va baytlari, kuy va qo'shiqlariga unchalik e'tibor berilmadi, ular sinchiklab o'rganilmadi. Bularning o'rniga Yevropa va boshqa xalqlarning madaniy-ma'naviy meroslariga ruju qilindi. O'nlab yillar davomida biz ta'lim-tarbiya borasida Yevropa, Rossiya modelini ko'klarga ko'tarib maqtab, targ'ib qilib, yoshlarimizni o'z milliy

qadriyatimizdan bebahra qilib qo'ydik. Ana shu kasofatlar tufayli diniy, axloqiy, madaniy-ma'naviy qadriyatlarimizning, oila, maktab, mahalla-ko'y, qo'ni-qo'shnilar ta'lim-tarbiyasining hayot sinovidan o'tgan bebaho boyliklaridan judo bo'la boshladik, bora-bora ularni unutdik va bugun xalqimiz orasida turli illatlarga duch kelib turibmiz.

Milliy qadriyatlarimizning mohiyatiga zid bo'lgan bunday salbiy hodisalarning uzoq davom etishiga ortiqcha chidash, sabr-toqat qilish mumkin emas edi. Mustaqilligimiz tufayli bularga chek qo'yildi. Mustaqilligimiz ta'lim-tarbiya, odob-axloq masalalarida ham tub burilish davrini boshlab berdi. Milliy an'analar, milliy madaniyat, milliy qadriyatlar o'zining qaddini rostlay boshladi.

Kattalarga izzat-ikrom, kichiklarga mehr-shafqat, ota-onaga e'zoz, farzandlarga mehr-sadoqat - bular insonni inson sifatida ulug'laydigan, axloqiy, ma'naviy jihatdan go'zal va barkamol qiladigan qadriyatlardan hisoblanadi.

Mustaqil O'zbekiston Respublikasining asosiy qonuni-Konstitutsiyasida farzandlarning jamiyat, oila hamda ota-onalari oldidagi insoniy burchlari va mas'uliyatlari nimalardan iboratligi milliy qadriyatlarimizdagi asosiy g'oya va qoidalarga asoslanib belgilab berilgan. Uning 66-moddasida qayd qilinishicha, voyaga yetgan, mehnatga layoqatli farzandlar o'z ota-onalari haqida g'amg'o'rlik qilishga majburdirlar.

Milliy qadriyatlar ustida fikr yuritganda yana bir muhim masalani alohida ta'kidlashga to'g'ri keladi. Ma'lumki, qadimiy urf-odatimizga ko'ra, o'zbek oilalarida, ayniqsa, ko'p bolali xonadonlarda yoshlar bolaligidanoq mehnat quchog'ida tarbiyalanadi, mehnatda chiniqadi. Dalada, uy-joyda ota-onaga yordam berib, mehnat qilib, hali hech bir bola mayib bo'lgan emas. Aksincha, mehnat qilgan bola chiniqqan, oq-qorani tanigan, ota-onasining qadriga yetgan. Mehnat qilib murakkab hayot yo'lida uchrashi mumkin bo'lgan har qanday to'siq va qiyinchiliklarni sabr-toqat bilan yengib o'tishga o'rgangan.

Afsuski, o'tgan sobiq sovetlar davrida xalqimizning ana shu muhim an'analari ba'zan e'tibordan chetda qola boshladi, yoshlarning mehnatsevarlik xislatlarini shakllantirish masalasiga rasmiyatchilik bilan qaraldi. SHahar va qishloqdagi maktab o'quvchilarini kasb-hunarga o'rgatish masalasiga birmuncha sovuqqonlik bilan qaraldi.

Xalqimizning ko'hna va boy tarixiga nazar tashlasak, Yurtboshimizning quyidagi so'zlari qanchalik asosli ekaniga ko'p bora guvoh bo'lamiz:

«Azaldan o'zbek mahallasi chinakam milliy qadriyatlar maskani bo'lib keladi. O'zaro mehr-oqibat, ahillik va totuvlik, ehtiyojmand, yordamga muhtoj kimsalar holidan xabar olish, yetim-esirlarning boshini silash, to'y-tomosha, hashar va ma'rakalarni ko'pchilik bilan bamaslahat o'tkazish, yaxshi kunda ham, yomon kunda ham birga bo'lish kabi xalqimizga xos urf-odat va an'analar avvalambor mahalla muhitida shakllangan va rivojlangan».

Mustaqillik yillarida esa mahallaning bu azaliy xususiyatlari qatoriga ko'plab yangi va mas'uliyatli vazifalar kelib qo'shildi. CHunonchi, mahallaning huquq va vakolatlari doirasi sezilarli kengaytirildi. U o'zini o'zi boshqarishning g'oyat

xalqona, tabiiy tizimi sifatida jamiyat hayotini tashkil etishda tobora faol ishtirok etmoqda. Uning bu ishtiroki ham qonuniy, huquqiy asosga ega bo'ldi. «Davlatchiligimiz tarixida birinchi marta «mahalla» tushunchasi Konstitutsiyamizga kiritilib, uning jamiyat boshqaruvidagi o'rnini va maqomi qat'iy belgilab qo'yildi».

Birinchi Prezidentimiz mahallalardagi ma'naviy muhit sog'lomligi mamlakat hayotida qanchalik muhim rol o'ynashini shunday ta'kidlaydi: «Biz har qaysi xonadon, butun el-yurtimizdagi ma'naviy iqlim va vaziyatni anglamoqchi bolsak, bu boradagi haqiqiy manzaraning yorqin ifodasini avvalo mahalla hayotida xuddi oynadek yaqqol ko'rish imkoniga ega bolamiz».

Darhaqiqat, biz uchun oilamiz ko'z ochib ko'rgan dargoh bo'lsa, mahallamiz muqaddas Vatanimiz ichidagi mo'jaz vatandir. Aytganimizdek, mahalla oilalardan tashkil topadi. Farzandlar oila bag'rida kamol topgani kabi oila ham mahalla ko'z oldida barpo bo'ladi, uning ichida ravnaq topadi. SHu tufayli ham mahalla oilaning eng yaqin maslahatchisidir.

Keyingi yillarda mahallalarimiz kam ta'minlangan, ko'p bolali oilalar, yolg'iz keksalar, nogironlar, yetim-esirlar, boquvchisini yo'qotgan oilalarni ijtimoiy muhofaza qilishning asosiy kuchi bo'lib qoldi. Bu maqsadlar uchun davlat budjetidan ajratiladigan juda katta mablag' mahalla ixtiyoriga berilishi, uning adolatli taqsimlanishi borasida mahallaga ishonch bildirilishi ham uning obro'sini va mas'uliyatini yanada oshirdi. Uning mavqeyi va e'tibori yuksalishida 2003-yilning mamlakatimizda «Obod mahalla yili» deb e'lon qilinishi alohida muhim rol o'ynadi. Har yili Navro'z va Mustaqillik bayramlari arafasida tashkil qilinadigan umumxalq hasharidan tushadigan milliardlab mablag'lar ham Respublika «Mahalla» jamg'armasi, uning viloyat va tuman bo'limlari hisobiga o'tkazilib, mazkur mablag'lar kam ta'minlangan, ijtimoiy muhofazaga muhtoj aholi qatlamlariga, «Mehribonlik», «Muruvvat» va «Saxovat» uylariga yo'naltiriladi. SHuningdek, oilada ma'naviy-axloqiy muhitni sog'lomlashtirish, madaniy turmush darajasini oshirish, barkamol avlodni shakllantirish maqsadida respublikamizdagi barcha mahalla oqsoqollarining diniy ma'rifat va ma'naviy-axloqiy masalalar bo'yicha maslahatchilari lavozimi joriy etildi. Bu degani qariyb o'n ming nafar ma'rifatli, hayot tajribasi boy opalarimiz va onalarimiz oilalarga ma'rifat nurini, yuksak ma'naviy qadriyatlarni muntazam olib kirish imkoniyatiga ega bo'ldi, deganidir.

Bugungi kunda mahalla fuqarolar yig'inlari huzuridagi mutasaddi kengashlar rahbarligida uning hududida jamoat tartibini saqlash, yoshlar va o'smirlar o'rtasida huquqbuzarlikning oldini olish, voyaga yetmaganlarning huquqlarini muhofaza qilish, yoshlarni harbiy xizmatni o'tashga jismoniy va ma'naviy jihatdan tayyorlash vazifalari muvaffaqiyatli hal etilyapti.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Salayeva M.S. Umumiy pedagogika. Darslik. Toshkent. "Nodirabegim" nashryoti. 2021-yil.8-b.

-
2. Abdullayeva Sh. Umumiy pedagogika. O'quv qo'llanma. Toshkent. O'qituvchi nashryoti. 2021- yil. 209-bet.
 3. Istamova N . va boshqalar. Tarbiya 1,2,3,4. Darslik. G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. Toshkent-2020-yil. 203-bet.
 4. Sarsenbayeva R.M. Tarbiyaviy ishlar metodikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent-2019-yil. 17-bet.
 5. Dexqanova M.U. Tarbiyaviy ishlar metodikasi. O'quv qo'llanma. Toshkent-2019 yil. 23-bet.
 6. B.X.Xodjayev. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyotir. Darslik T.: Sano-standart. 2017- yil .9-bet